

**ПРАВОВА
ХАРАКТЕРИСТИКА
ДОГОВОРУ
СТРАХУВАННЯ**

План

1. Поняття і ознаки договору страхування.
2. Особливості окремих видів договорів страхування.
3. Порядок укладення, зміни і припинення договору страхування.
4. Зміст договору страхування.
5. Поняття і ознаки обов'язкового страхування.
6. Характеристика юридичних фактів, що є підставою виникнення, зміни і припинення зобов'язань з обов'язкового страхування.
7. Особливості обов'язкового страхування майна, особи та відповідальності.

1. Поняття і ознаки договору страхування.

Відповідно до ст.16 ЗУ “Про страхування”
Договір страхування - це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору.

Ознаки договору:

Договір страхування є:

- ◎ *двостороннім договором.*
- ◎ *реальним договором*
- ◎ *алеаторним договором.*
- ◎ *строковим договором.*
- ◎ *договором про приєднання*
- ◎ *публічним договором.*

2. Особливості окремих видів договорів страхування.

**Особисте
страхування**

В особистому страхуванні виділяють такі групи ризиків, на випадок яких проводиться страхування:

- ⦿ смерть страхувальника (застрахованого);
- ⦿ тимчасова втрата працездатності;
- ⦿ постійна втрата працездатності;
- ⦿ закінчення активної трудової діяльності (працездатності) у зв'язку з виходом на пенсію за віком;
- ⦿ дожиття страхувальника (застрахованого) до закінчення строку дії договору страхування.

Як галузь страхування особисте страхування поділяється на такі підгалузі:

- ◎ — страхування життя та пенсій;
- ◎ — пенсійне страхування;
- ◎ — страхування від нещасних випадків;
- ◎ — медичне страхування.

Класичними, найбільш поширеними у вітчизняній практиці видами страхування життя вважаються:

- ⦿ — змішане страхування життя;
- ⦿ — страхування дітей;
- ⦿ — страхування до одруження;
- ⦿ — довічне страхування;
- ⦿ — страхування додаткової пенсії.

Відповідно до ст. 6 Закону «Про страхування» *під страхуванням життя слід розуміти* вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.

Змішане страхування життя дає змогу поєднувати в одному договорі і на одну особу страхування на випадок дожиття і на випадок смерті.

При страхуванні рент (ануїтетів) страхова компанія пов'язує, як правило, виконання своїх обов'язків із дожиттям страхувальника (застрахованого) до певного віку або строку, визначеного в договорі страхування.

При *страхуванні від нещасних випадків* страховою визнається подія, що сталася внаслідок нещасного випадку. Умови страхування відносять до таких подій травми, утоплення, опіки, ураження блискавкою або електричним струмом, обмороження, відмороження, переохолодження, випадкове гостре отруєння отруйними рослинами, недоброякісними харчовими продуктами хімічними речовинами (промисловими або побутовими) чи ліками, укуси тварин, отруйних комах чи змій, розриви (поранення органів) або їх вилучення внаслідок невірних медичних маніпуляцій.

Медичне страхування

Конституцією України передбачено право громадян України на медичне страхування, причому не визначено, яким воно повинно бути: обов'язковим чи добровільним. Законом же «Про страхування» передбачені механізми здійснення добровільного страхування.

Таким чином, з точки зору конституційності і законності, для введення добровільного медичного страхування заперечень немає.

Механізми медичного страхування наступні.

Людина, яка придбала медичний страховий поліс через сітку центрів медичного страхування в медичних установах і уклала договір медичного страхування з підприємствами і організаціями в рахунок зарплати чи коштів підприємства, при настанні хвороби має право отримати медичну допомогу в будь-якому закладі охорони здоров'я за своїм вибором, з якими страхова компанія укладе відповідні договори. Контроль за якістю лікування здійснює страхова компанія.

Компанія покриває також витрати на лікування в межах страхової суми, на яку укладено договір страхування. Відшкодування (покриття) витрат проводиться тому, хто поніс витрати при лікуванні (лікувальній установі, аптеці чи страхувальнику - пацієнту).

Майнове страхування

Майнове страхування — галузь страхової діяльності, в якій об'єктом страхового захисту є майно в найрізноманітніших його проявах. До майнового страхування відносять: страхування засобів повітряного, наземного та водного транспорту, страхування вантажів, інших видів майна, страхування фінансових ризиків тощо. Його економічне призначення полягає в компенсації шкоди, заподіяної страхувальнику внаслідок страхового випадку із застрахованим майном. Ідеться як про матеріальні, так і про фінансові збитки. Обсяг відповідальності страховика включає виплату страхового відшкодування страхувальників разі пошкодження або знищення матеріальних цінностей, а також у разі втрати страхувальником грошових коштів або неотримання ним запланованого доходу (прибутку) внаслідок страхових випадків, обумовлених договором страхування. Особливістю цієї галузі є те, що в основу визначення страхової суми за договорами майнового страхування покладено дійсну вартість страхованих об'єктів. У разі страхування майна не на повну вартість збитки при настанні страхової події, як правило, також не відшкодовуються в повному обсязі

З урахуванням характеру страхового ризику **майнове страхування** поділяється на підгрупи:

- страхування майна;
- страхування підприємницьких ризиків.

Страхування майна в свою чергу поділяється на певні види. Одним з найпоширеніших видів страхування є **страхування засобів наземного (крім залізничного) транспорту**.

Страхування підприємницького ризику може бути класифіковане по різних підставах.

Так, з урахуванням області страхування підприємницького ризику воно підрозділяється на правовідносини, що виникають зі страхування підприємницького ризику в банківській, біржовій, інвестиційній і іншій діяльності.

Страхування майна фізичних осіб (особистого майна):

- ◎ будівлі та квартири громадян;
- ◎ домашні тварини;
- ◎ транспорт;
- ◎ домашнє майно та майно на садибі;
- ◎ інше майно.

Страхування майна юридичних осіб

- ◎ нерухоме майно;
- ◎ обладнання;
- ◎ устаткування;
- ◎ транспортні засоби;
- ◎ вантажі;
- ◎ інструменти;
- ◎ інше майно підприємств.

Класифікація майнового страхування за групами ризику

- ⦿ страхування майна від вогневих ризиків та стихійного лиха(вогневе страхування);
- ⦿ страхування сільськогосподарських культур від стихійних явищ, посухи, граду тощо;
- ⦿ страхування тварин на випадок загибелі в результаті хвороби та нещасних випадків;
- ⦿ страхування засобів транспорту від аварій, крадіжок та інших ризиків.

Відповідно до ст. 6 Закону України "Про страхування", видами добровільного майнового страхування, на які видається ліцензія, є:

- ⦿ страхування залізничного транспорту;
- ⦿ страхування наземного транспорту (крім залізничного);
- ⦿ страхування повітряного транспорту;
- ⦿ страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту);
- ⦿ страхування вантажів та багажу (вантажобагажу);
- ⦿ страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ;
- ⦿ страхування іншого майна.

**Страхування
цивільної
відповідальності.**

- Об'єктом страхування відповідальності виступають законні майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі.
- Обсяг цивільно-правової відповідальності не залежить від ступеня суспільної небезпеки його дій, а в ряді випадків при покладенні цивільної відповідальності – вина взагалі не враховується. Ці випадки охоплюються поняттям безвинної відповідальності. Прикладом такої відповідальності є відповідальність власників транспортних засобів. Звільнення від безвинної відповідальності відбувається у випадках: 1) дії непереборної сили (ст.617 ЦК України); 2) за наявності вини потерпілого у заподіянні шкоди (ст.1193 ЦК України). В усіх інших випадках, володілець джерел підвищеної небезпеки зобов'язаний відшкодувати збитки потерпілій особі (ст. 1187 ЦК України). Але не кожен власник спроможний відшкодувати потерпілій особі втрачений заробіток, витрати на лікування тощо.
- Тому в Україні було введено обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Оскільки, страховику набагато легше покрити подібні збитки за рахунок значних за розміром страхових фондів, які формуються на основі страхових внесків страхувальників. Але при цьому, протиправно заподіяна шкода підлягає відшкодуванню у всіх випадках.

Особи, діяльність яких пов'язана з підвищеною небезпекою для оточуючих (транспортні організації, промислові та будівельні підприємства, власники автотранспортних засобів і т. ін.), зобов'язані відшкодувати шкоду, спричинену джерелом підвищеної небезпеки, Якщо не доведуть, що шкода виникла внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого (п.5 ст.1187 ЦК України).

Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

Цивільна відповідальність власника транспортного засобу є різновидом відповідальності власника джерела підвищеної небезпеки і в силу цього настає незалежно від його вини, крім випадків, якщо буде доведено, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

Спеціальним нормативним актом, що здійснює правове регулювання страхування даного виду є Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 р.

Цей Закон регулює відносини у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (далі – обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності) і спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну потерпілих при експлуатації наземних транспортних засобів на території України.

3. Порядок укладення, зміни і припинення договору страхування.

Загальний порядок укладення цивільно-правового договору відображений у главі 53 ЦК і включає в себе дві стадії: оферту та акцепт.

Оприлюднення договору страхування, що розроблений страховиком на основі Правил страхування є офертою – пропозицією укласти договір на визначених в них умовах. В такому випадку заява страхувальника є акцептом – згодою страхувальника на пропозицію страховика укласти договір.

Діючі правила страхування у своїй більшості та законодавство містить вказівку на те, що факт укладення договору посвідчується страховим свідоцтвом, договором чи полісом, одночасно зазначаючи, що вони **є формою договору**.

Страхове зобов'язання припиняється з різних підстав. Частина з них перераховані в ст. 28 Закону України “Про страхування”, а деякі стосуються лише окремих видів договорів страхування. Загалом, зобов'язання зі страхування припиняються з наступних підстав:

- ⦿ за згодою сторін;
- ⦿ закінчення строку, на який був укладений договір;
- ⦿ виконання страховиком зобов'язань перед страхувальником в повному обсязі;
- ⦿ несплата страхувальником страхових платежів у встановлений договором строк;
- ⦿ ліквідація юридичної особи або смерть громадянина страхувальника, за виключенням випадків передбачених законом, умовами страхування чи договором;
- ⦿ ліквідація юридичної особи страховика;
- ⦿ прийняття судом рішення про визнання договору страхування недійсним;
- ⦿ в обов'язковому страхуванні – припинення обставин, що дозволяють відносити дану особу до категорії застрахованих осіб;
- ⦿ інші підстави, передбачені законодавством.

У період дії договору може відбутися зміна сторін у зобов'язанні.

4. Зміст договору страхування.

ОБОВ'ЯЗКИ ЗА ДОГОВРОМ СТРАХУВАННЯ

обов'язки, які
сторони повинні
виконати в процесі
укладення
договору

обов'язки, які
сторони
виконують
протягом дії
договору

обов'язки, які
виникають після
настання
страхового
випадку

**Обов'язки сторін за договором
страхування умовно можна розділити
на три групи**

Обов'язки страховика:

ОБОВ'ЯЗОК СТРАХОВИКА ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРУ:

- ❖ ознайомити страхувальника з правилами і умовами страхування.

ОБОВ'ЯЗКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ:

- ❖ не розголошувати інформацію, яка йому стала відомою у зв'язку з укладенням договору, щодо страхувальника, застрахованого, вигодонабувача, яка пов'язана із станом їх здоров'я, майновим становищем, та інші відомості, пов'язані з комерційною таємницею, особистим чи сімейним життям.

Конфіденційна інформація щодо діяльності та фінансового становища страхувальника може бути надана лише на письмову вимогу суду, а також правоохоронним та податковим органам на їх письмову вимогу за конкретним договором страхування у разі порушення кримінальної справи щодо певної фізичної або юридичної особи;

- ❖ за заявою страхувальника переукласти з ним договір страхування у випадку здійснення страховиком заходів щодо зменшення страхового ризику або збільшенні вартості майна.

ОБОВ'ЯЗКИ У РАЗІ НАСТАННЯ СТРАХОВОГО ВИПАДКУ:

- ❖ протягом двох робочих днів, як тільки стане відомо про настання страхового випадку, вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів для своєчасного здійснення виплати страхувальникові;
- ❖ відшкодувати витрати, яких зазнав страхувальник при настанні страхового випадку з метою запобігання або зменшення збитків, якщо це передбачено умовами договору. У вчиненні дій, які запобігають настанню страхового випадку, заінтересований насамперед страховик, оскільки за умовами договору він зобов'язаний відшкодувати шкоду, яка буде заподіяна. Тому, звичайно, він повинен сприяти тому, щоб страхувальник вчиняв розумні і доступні дії, спрямовані на зменшення можливих збитків. Витрати повинні бути відшкодовані навіть тоді, коли страхувальник, який їх зазнав, не досяг позитивного результату;
- ❖ здійснити страхову виплату у строк, встановлений договором. Страхова виплата здійснюється на підставі заяви страхувальника (його правонаступника) або іншої визначеної в договорі особи і страхового акта, який складається безпосередньо страховиком або уповноваженою ним особою. Строк виплати за конкретним страховим випадком передбачається укладеним сторонами договором.

Обов'язки страхувальника:

ОБОВ'ЯЗОК СТРАХУВАЛЬНИКА ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРУ:

- ❖ надати інформацію про ступінь страхового ризику. Страхувальник зобов'язаний сповістити страховика про всі відомі йому обставини, які мають істотне значення для визначення ступеня страхового ризику. Страхова компанія, яка бере на себе ризик страхувальника, має бути впевнена, що страхувальник не приховує від неї ніяких відомостей;
- ❖ повідомити про інші діючі договори страхування щодо об'єкта страхування. Страхування не може мати на меті збагачення страхувальника, тому законодавець передбачив, що якщо майно застраховане у кількох страховиків, то страхове відшкодування, що виплачується усіма страховиками, не може перевищувати дійсної вартості майна. Тому бажання страхувальника застрахувати майно в повному обсязі у кількох страховиків можна пояснити або бажанням отримати додаткову гарантію задоволення майнових інтересів у випадку банкрутства однієї із страхових компаній, або його недобросовісністю в майбутньому і намаганням отримати кілька страхових відшкодувань у різних страхових компаній у випадку загибелі майна.

Якщо страхувальник не повідомив страховика про те, що об'єкт страхування уже застрахований, новий договір страхування є нікчемним (ст. 989 ЦК).

ОБОВ'ЯЗКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ:

своєчасно сплачувати страхові внески (страхову премію, страхові платежі). Сплата страхових внесків — головний обов'язок страхувальника.

Визначаючи розмір плати, страховик може застосовувати розроблені ним тарифи. Останні становлять собою ставки страхових внесків з одиниці страхової суми або з об'єкта страхування. При визначенні розміру страхових тарифів виходять із загальної умови: страхових премій, сплачених страхувальниками, має бути достатньо для того, щоб здійснити можливі виплати всім застрахованим особам за окремими видами страхування. Розмір страхових тарифів залежить від ризиків, наявних в конкретному виді страхування, та від розміру виплат;

- ❖ вживати заходів щодо запобігання настанню страхового випадку. Незважаючи на те, що страх загибелі речі (у випадку майнового страхування) переходить від страхувальника на іншу особу - страховика, страхувальник не звільняється від обов'язку належним чином турбуватися про збереженість речі. Якщо виникає загроза настання страхової події, страхувальник зобов'язаний вживати заходів до її усунення і утримувати застраховане майно в належному стані. Застраховане майно повинно експлуатуватися згідно з правилами протипожежної безпеки, належним чином зберігатися, використовуватися;
- ❖ інформувати страховика про будь-які зміни страхового ризику.

ОБОВ'ЯЗКИ В РАЗІ НАСТАННЯ СТРАХОВОГО ВИПАДКУ:

- ❖ вживати заходів щодо зменшення збитків, завданих настанням страхового випадку. При настанні страхової події страхувальник повинен не пасивно спостерігати, як настають наслідки, що зумовлять сплату йому страхового відшкодування, а зобов'язаний вживати заходів до зменшення їх розміру (наприклад, у випадку пожежі — викликати пожежників тощо);
- ❖ повідомити страховика про настання страхового випадку в термін, передбачений умовами договору. Вимога страхувальника про виплату має бути заявлена своєчасно. Так, зазвичай за договором добровільного страхування домашнього майна страхувальник протягом доби зобов'язаний письмово повідомити страховика про вчинену, наприклад, крадіжку. Такий само строк встановлений і відповідними правилами страхування тварин, автомобілів. За відсутності страхувальника з такою заявою повинен звернутися будь-який повнолітній член його сім'ї;
- ❖ повідомити страховика про відшкодування шкоди винною чи відповідальною за шкоду особою.
У випадку одержання за договором майнового страхування повного відшкодування від винної особи страхувальник позбавляється права на отримання страхової виплати.
На страховика і страхувальника можуть покладатися й інші обов'язки, що впливають із специфіки укладеного договору страхування.

ПРАВА ЗА ДОГОВРОМ СТРАХУВАННЯ

ПРАВАМ СТРАХОВИКА
відповідають обов'язки
страхувальника в
договорі страхування.

ПРАВАМ
СТРАХУВАЛЬНИКА
відповідають обов'язки
страховика в договорі
страхування.

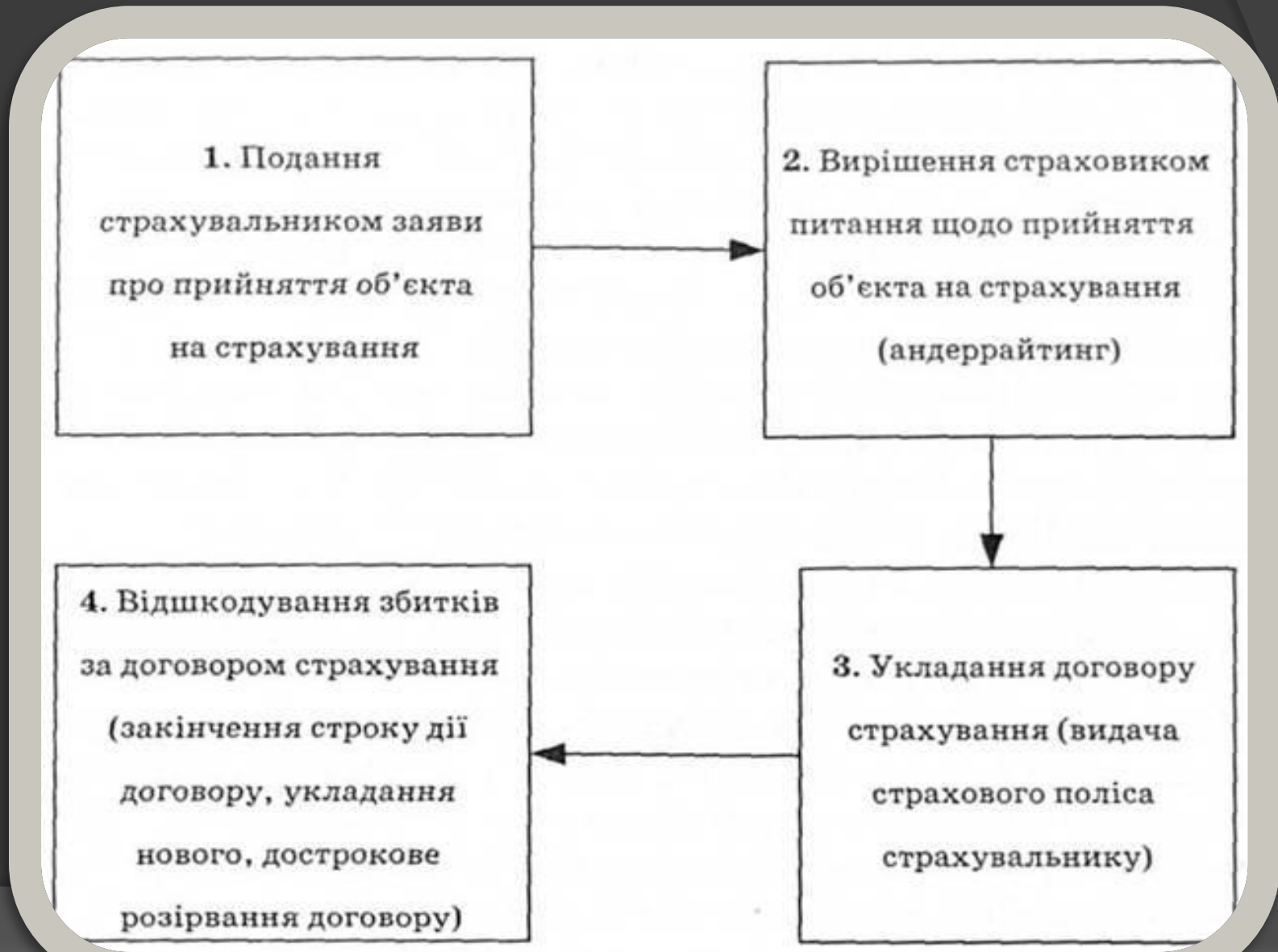

5. Поняття і ознаки обов'язкового страхування.

6. Характеристика юридичних фактів, що є підставою виникнення, зміни і припинення зобов'язань з обов'язкового страхування.

7. Особливості обов'язкового страхування майна, особи та відповідальності.

Схема відносин клієнта і страхової компанії при укладанні договору

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!